

УДК 35.08:005.57:811.111](477)

Є. О. Панасенкоаспірант кафедри мовної підготовки і комунікації в публічному управлінні
Національної академії державного управління при Президентові України

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ УПРАВЛІНЦІВ В УКРАЇНІ

У науковій розвідці порушується проблема англomовної комунікації в професійній діяльності державних управлінців в Україні. Розглянуто передумови поширення англійської мови у світовому масштабі, висвітлено питання англomовного простору в Україні та його вплив на політичну, соціально-економічну сфери у державі. У дослідженні проаналізовано рівень володіння англійською мовою державними службовцями, крім того, окреслено найбільші складнощі англomовної комунікації державних управлінців в Україні та запропоновано шляхи вирішення проблеми.

Ключові слова: англomовна комунікація, мовний простір, публічний управлінець, англomовна компетентність та компетенція, професійна лексика.

Постановка проблеми. Різноманітні трансформації в сучасному світі, процес глобалізації зумовлюють людство інтегруватися, відшукувати нові підходи, методи та прийоми, уніфікувати та унормувати стандарти у різноманітних галузях. Не оминають зазначені процеси й України, зокрема в питанні іншомовної комунікації, яка наразі досить гостро постає в суспільстві. Україна має намір стати членом ЄС, і для цього необхідно підготувати відповідні інструменти в економічній, політичній, соціальній та інших галузях. Однак спостереження за співпрацею України з європейськими структурами виявляють багато проблем, зокрема проблема англomовної комунікації. Окреме питання – це професійна англomовна комунікація, яку доводиться здійснювати працівникам органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших державних установ. Емпіричні спостереження доводять, що не всі володіють англійською мовою, а це ускладнює взаємодію з європейськими структурами, унеможлиблює доступ до передових світових методик, моделей державного управління і запозичення необхідного досвіду, до наукових технологій та культурних цінностей, крім того, це уповільнює взаємодію державних структур, що є гальмівним процесом у входженні України не просто до ЄС, а й взагалі процесу глобалізації, укріплення політичних, соціально-економічних зв'язків. Тому ми вбачаємо за необхідність віднайти необхідні інструменти для подальшої

пропозиції відповідним структурам із метою їх використання для ефективнішої співпраці із закордонними структурами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема є актуальною і висвітлена в роботах численних науковців (О.О. Осова, О.А. Обдалова, Л.Ю. Мінакова, А.В. Соболева, С.К. Гураль, Т.С. Сєрова, К.О. Руцька, Ю.П. Сурмін та ін.).

Цілісний аналіз наукових праць засвідчує наявність проблем розвитку англomовної комунікації публічних управлінців та відсутність системного бачення проблеми англomовного професійного спілкування.

Мета наукової розвідки – окреслити проблеми професійної англomовної комунікації у діяльності публічних управлінців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Беззаперечним є факт, що англійська мова стала мовою міжнародного спілкування, і виникає нагальна необхідність сприяння її вивченню для розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання англійської мови, забезпечення інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору, про що й йдеться в програмі Go Global, яка й визначає вивчення англійської мови одним із пріоритетів стратегії розвитку [1]. Якщо вже для звичайних громадян зростають потреби й вивчення англійської мови

є пріоритетним, якщо це пріоритет стратегії розвитку, то державному службовцю конче необхідно вивчати мову.

Доцільно окреслити передумови поширення англійської мови у світовому просторі. Поняття «мовний простір» – це географічне охоплення та поширення певної мови. Більшість вчених під зазначеним терміном називають ареал поширення мови, що є предметом вивчення ареальної лінгвістики. Таким чином, англомовний простір охоплює Великобританію, США, Канаду, Австралію, Нову Зеландію, ПАР та деякі інші країни, де англійська є другою державною мовою або широко використовується. За нашим визначенням, англомовний простір це – інформаційне, культурне, суспільне, політико-економічне «поле», в якому засобом комунікації є англійська мова в тій чи іншій мірі. Як бачимо, в нашому визначенні «мовний простір» акцентує увагу не стільки на ареалі, а на використанні тієї чи іншої мови в інших ареалах, де панівною є інша мова, і акцентується увага на рівні використання мови в різних сферах людської діяльності. В Україні «поле» використання англійської мови поки що не набуло такого істотного впливу, яке б поширилося на основні сфери людського життя, проте воно швидко розвивається. Наразі воно охоплює сферу політики, економіки, бізнесу і торгівлі, певний медіа-простір, хоча перелічені вище сфери також не повною мірою пов'язані з англійською мовою. Варто підкреслити статусність англійської мови в сучасному світі та ті фактори, які вплинули до такого її поширення. На сьогодні статус англійської мови є результатом двох факторів: експансії Британських колоній, яка досягла свого максимуму у XIX ст., та виникнення Сполучених Штатів Америки як провідної економічної держави XX ст. Саме останній фактор є ключовим, що пояснює такий глобальний вплив англійської мови [2, с. 124]. Ліга Націй була однією з перших міжнародних альянсів, яка надала англійській мові особливого статусу. Англійська мова відіграє важливу роль в інших міжнародних політичних союзах у різних частинах світу, а саме: Асоціації країн Південно-східної Азії, Австралійського Союзу, Європейської Ради, ЄС, НАТО [3, с. 76].

Як бачимо, англійська мова та простір її використання дуже широкий і динамічний. Згідно з глобальним рейтингом EF ENGLISH PROFICIENCY INDEX у 2017 році Україна посідає 47 місце серед 80 країн світу, в той час як у Європі знання англійської мови залишається

набагато вище, ніж в інших регіонах, і продовжує покращуватися. Варто відмітити, що Туреччина, Польща, Угорщина, Індія і Росія значно покращили свій рівень за останні роки [4]. Не беручи до уваги поширення англійської мови у світі та її вплив на різні сфери людської діяльності, англомовний простір в Україні, як вже було зазначено, значно оступається Європі та іншим розвиненим країнам світу. Але ця проблема особливо гостро постає наразі в галузі державного управління та державної служби, оскільки динамічні зміни на політичній арені, міжнародні зв'язки, економічні угоди спонукають державних службовців оволодіти англомовною компетентністю. У ході дослідження нами було проаналізовано поняття «англомовний простір» та надзвичайно важливий вплив цього поняття на різні сфери людської діяльності, але у сфері державної служби його вагомість ще більше зростає у зв'язку із соціально-економічними, політичними та культурними процесами та взаємодією між прошарками суспільства.

Та проблема поширення англомовного простору в Україні сягає корінням ще шкільних навчальних програм. Необхідно відмітити, що шкільна підготовка відбувається в рамках GE (General English – Загальна англійська мова), а програма підготовки академічних спеціальностей передбачає вивчення іноземної мови в професійній сфері.

Студенти, вступаючи до вишів на різні спеціальності, починають вивчати англійську мову за професійним спрямуванням, переважно це стосується навчання в магістратурі. Проте студенти не в змозі ефективно засвоїти магістерську програму англійської мови за професійним спрямуванням, оскільки вони не мають належного рівня підготовки загальної англійської мови, яка викладалася в середніх навчальних закладах та на перших курсах у вишах.

Курси іноземних мов за професійним спрямуванням посідають особливе місце. Вони спрямовані на специфічні особливості викладання, які є актуальними для певних осіб, пов'язаних однією професією (економіка, юриспруденція, хімія, медицина, державне управління тощо). На таких курсах особливий акцент робиться саме на професійній термінології, типової для конкретних професій. Однак окрім термінологічного апарату, необхідно володіти загальними компетенціями іноземної мови (лексична, граматична, фонетична і так далі). Проблема полягає ще в тому, що багато осіб, які починають

вивчати курс «Іноземна мова за професійним спрямуванням», взагалі не підготовлені. Основи володіння іноземною мовою закладаються в середніх начальних закладах.

Професійне спрямування вивчення англійської мови не оминає і державну службу та працівників публічного адміністрування. Професійна діяльність працівників публічного адміністрування пов'язана з офіційним, діловим стилем англійської мови, акцентується увага на термінології державного управління, відповідних фразах та конструкціях діловодства, умінні вести ділову переписку (ділове листування), вести переговори не лише на офіційних прийомах та церемоніях, а й у приватній атмосфері, грамотно і коректно володіти граматичним матеріалом. Окрім цього, державний службовець має розрізняти офіційних та неофіційних стилі в мові, необхідно чітко підбирати відповідні фрази і використовувати їх відповідно до ситуацій.

Як вважає Ю.П. Сурмін, згідно з рангами та категоріями державних службовців на основі докладного аналізу посадових інструкцій можливо визначити мету навчання по домінуючому виду мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо, аудіювання), який превалює в посадових обов'язках державних службовців конкретної категорії. Тобто діяльність державних службовців I-III категорій вимагає володіння як усними, так і письмовими формами спілкування, оскільки їм належить вести як особистий прийом громадян, так і забезпечувати ділове листування з різними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями [5, с. 86].

Окрім вищезазначеного, вважаємо за доцільне деталізувати проблеми в процесі викладання й акцентувати увагу на тому, що метою вивчення будь-якої іноземної мови є спілкування, комунікація, що означає обмін інформації як усно, так і письмово, а це, у свою чергу, означає, що державний службовець має навчитися сприймати інформацію на слух (читання теж є видом сприйняття інформації), уміти висловити свою точку зору (письмово і усно). Тобто доцільно використовувати комунікативний підхід у навчанні, який інтегрує всі види мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо) та надасть змогу управлінцям спілкуватися іноземною мовою.

Першою проблемою є диференціація формального/неформального стилю. Відомо, що офіційні документи, листи, виступи на офіційних заходах мають свою стилістику. Важливо розу-

міти, що залежно від ситуації ми використовуємо різні мовні конструкції, фрази, кліше. Тому питання щодо використання формального/неформального стилю є надзвичайно важливим та змістовним у підготовці державного службовця. Державним службовцям необхідно вміти розрізняти стилі, використовуючи відповідні фрази, які є типовими для одного чи іншого стилю.

Друга проблема: невідповідності між англійською та українською мовами. Відомо, що ментальність і культурна спадщина народів відрізняється, а це, у свою чергу, відображається у мові. Намагаючись говорити англійською мовою, українець мислить українською, переносить стандартні українські мовні конструкції в англійську мову, замінюючи при цьому лише слова, проте смисл фрази в таких випадках набуває іншого значення або взагалі втрачається. Тому потрібно акцентувати увагу саме на таких проблематичних конструкціях, щоб полегшити процес говоріння англійською мовою. Наприклад: англійським еквівалентом фрази указ від 1 лютого – the decree of the 1st of February. Складність полягає у використанні різних прийменників у фразах. Інший приклад: звертатися до когось – address somebody, проблема у відсутності прийменника в українському еквіваленті. І таких випадків безліч.

Третьою проблемою є граматична складність. Граматика англійської та української мови значною мірою відрізняються. Ускладнення для українця представляє різноманіття часових форм в англійській мові, тонкощі вживання прийменників та артиклів, будова речення в англійській мові. Зазначений матеріал варто презентувати також у табличному варіанті: окремо потрібно презентувати використання означених артиклів із власними назвами, порівняння часових форм дієслова, винятки утворення множини іменників, використання прийменників часу і місця, узгодження підмета з присудком, керування дієслів і порівняння прикладів з українськими еквівалентами – це те, що представляє особливі труднощі для вивчення.

Не менш важливим є ділове листування. Перш за все, варто наголосити, що в англійській мові існують чіткі правила та послідовність написання ділового листа, в якому мають бути обов'язкові елементи. З метою полегшення вивчення тонкощів ділової кореспонденції публічні управлінці мають розрізняти види ділових листів, визначати їхні характерні особливості та уміти самі створювати такі листи.

Останній аспект – формування професійної лексики: термінологія та вокабуляр, пов'язаний із державним управлінням, менеджментом тощо. Лексичний складник є необхідним елементом щодо англійської підготовки державних службовців, проте наразі знайти укомплектовані професійні словники, які є адресовані державним службовцям, є проблемою. Проблема полягає в тому, що немає єдиного уніфікованого термінологічного словника, зазначені лексичні одиниці можна віднайти лише фрагментарно в різноманітних посібниках, методичних рекомендаціях для державних службовців, а це є досить незручним фактором під час опанування лексичного матеріалу.

Окремо варто окреслити навчання монологічного/діалогічного мовлення. Відомо, що публічні управлінці у своїй професійній діяльності використовують як перший, так і другий вид мовлення. Перший використовується під час доповідей, виступів, різноманітних звітах, а другий – під час ведення переговорів, дискусій, на семінарах, симпозиумах, круглих столах, тощо. Тому слід навчати публічних управлінців використовувати обидві форми мовлення.

Ще один нюанс: використання під час діалогічного/монологічного мовлення так званих слів, які зв'язують фрази, конструкції, речення. До них можна віднести такі: *to begin with, moreover, however, nevertheless, despite, unlike, in one's opinion, to one's mind, on one hand ... on the other hand, in fact, in conclusion* та інші.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, у науковій розвідці було окреслено ключові проблеми професійної англійської комунікації публічних управлінців в Україні: проблема використання стилю, невідповідності в перекладі з англійської мови на українську і навпаки, граматичні складності, професійна лексика, ділове листування – це базові компоненти, які заслуговують на увагу. Дослідження було систематизовано і презентовано в загальному вигляді. Безсумнівно, матеріал статті не розв'язує проблеми в повній мірі. Перспективи подальших наукових пошуків у даному напрямку вбачаємо у віднайденні оптимальних шляхів із метою подолання проблем професійної англійської комунікації в публічному управлінні.

Список використаної літератури:

1. Go Global: Національна програма вивчення Go Global: Національна програма вивчення та популяризації іноземних мов. URL: <http://fsr.org.ua/page/go-global-nacionalna-programa-vyvchennya-ta-populyaryzatsiyi-inozemnyh-mov>.
2. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language [Монографія] / D. Crystal. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 506 p.
3. Crystal D. English as a global language [Монографія] / D. Crystal. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 212 p.
4. EF EPI Уровень владения английским языком. URL: <https://www.ef.com/wwru/epi/>.
5. Сурмін Ю.П. Необхідність концептуальних змін професійного навчання державних службовців в Україні. Вісник НАДУ. К.: Вид-во НАДУ, 2005. Вип. 4. С. 84–91.

Панасенко Е. А. К проблеме профессиональной англоязычной коммуникации государственных управленцев в Украине

В научной разведке исследуется проблема англоязычной коммуникации в профессиональной деятельности государственных управленцев в Украине. Рассмотрены предпосылки распространения английского языка в мировом масштабе, освещен вопрос англоязычного пространства в Украине и его влияние на политическую, социально-экономическую сферы в государстве. В исследовании проанализирован уровень владения английским языком государственными служащими, кроме того, были выделены самые большие трудности англоязычной коммуникации государственных управленцев в Украине, и были предложены пути решения проблемы.

Ключевые слова: англоязычная коммуникация, языковое пространство, публичный управленец, англоязычная компетентность и компетенция, профессиональная лексика.

Panasenko Ye. O. Key issues of the problem of professional English-speaking communication of public administrators in Ukraine

The article focuses on the issue of English-speaking communication in the professional activity of public administrators in Ukraine. The reasons of spreading English on a global scale were analysed, besides, the research highlights the issue of English-speaking area in Ukraine and its influence on political, social and economic spheres in the state. The article analyses the level of English of public servants, besides, the most problematic issues were defined as far as English-speaking communication of public administrators in Ukraine. The article comes up with solution of the issue mentioned above.

Key words: English-speaking communication, language area, public administrator, English-speaking competence and skills, professional vocabulary.